

Urszula LORENZ
Urszula OZGA-BLASCHKE
Zbigniew GRUDZIŃSKI

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków
e-mail: ulalo@min-pan.krakow.pl, ulobla@min-pan.krakow.pl, zg@min-pan.krakow.pl

Wpływ cen węgla na międzynarodowych rynkach na ceny węgla produkowanego w krajach Wspólnoty Europejskiej

Słowa kluczowe

Węgiel kamienny – ceny – pomoc dla górnictwa

Streszczenie

Górnictwo węgla kamiennego w krajach Wspólnoty Europejskiej jest w zdecydowanej większości nierentowne. Wysokie koszty produkcji powodują, że węgiel ten nie jest konkurencyjny w stosunku do węgla importowanego spoza Wspólnoty. Aby chronić własny rynek oraz miejsca pracy tysięcy górników wprowadzono system pomocy państwa dla przemysłu węglowego oraz nadzoru nad importem węgla. W celu określenia wielkości tej pomocy opracowano ściśle określone zasady, zawarte w odpowiednich decyzjach Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Po wygaśnięciu Traktatu o EWWiS (w lipcu 2002 r.) wprowadzono nowe przepisy, umożliwiające kontynuację pomocy. W referacie przedstawiono te zasady oraz podano, w jaki sposób ceny węgla na rynkach międzynarodowych wpływają na poziom cen węgla produkowanego w krajach UE. Zamieszczono informacje o produkcji i kosztach węgla wydobywanego w krajach UE oraz importowanego z krajów trzecich.

1. Wprowadzenie

W 1952 roku powstała Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS). Traktat powołujący tę organizację (tzw. Traktat Paryski z 1951 r.) stanowił, że będzie ona istnieć i działać przez 50 lat. Okres ten upłynął 23 lipca 2002 r.

Jednym z powodów utworzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali była malejąca konkurencyjność górnictwa węgla kamiennego w Europie Zachodniej w stosunku do importu z państw trzecich. Wysokie koszty pozyskania węgla powodowały konieczność zamykania kopalń, co rodziło duże napięcia społeczne w rejonach górniczych.

Postanowienia Traktatu Paryskiego miały między innymi chronić zasady wolnorynkowej konkurencji na wspólnym rynku europejskim i dlatego wszelka pomoc rządowa dla przemysłu węglowego była zabroniona. Zachodzące w czasie zmiany strukturalne w sektorze paliwowo –

energetycznym, zarówno na rynkach międzynarodowych, jak i wewnątrz Wspólnoty, powodowały naciski użytkowników na import tańszego węgla spoza Wspólnoty.

Pomimo znacznego wzrostu wydajności i znaczącego spadku zatrudnienia, większość produkcji węgla we Wspólnocie pozostaje niekonkurencyjna wobec importu z krajów trzecich, przede wszystkim ze względu na niekorzystne warunki geologiczne. Stało się to powodem poważnych problemów finansowych wielu przedsiębiorstw górniczych we Wspólnocie, które – głównie z powodów społecznych – wymagały pomocy państwa. Kolejne decyzje Komisji Wspólnot Europejskich umożliwiały – na ściśle określonych warunkach – pomoc państwa dla przemysłu węglowego w celu jego modernizacji, racjonalizacji i restrukturyzacji. Decyzje takie precyzowały cele pomocy, ograniczały czas jej udzielania i stanowiły zasady gwarantujące, że udzielona pomoc rządowa jest we wspólnym interesie państw członkowskich oraz że w żaden sposób nie zakłóci funkcjonowania wspólnego rynku.

2. Produkcja węgla w krajach członkowskich Unii Europejskiej

Produkcja węgla w krajach Unii Europejskiej ma od dłuższego czasu charakter zanikający. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że najłatwiej dostępne pokłady zostały już wyczerpane i wydobycie węgla przebiega w coraz trudniejszych warunkach geologicznych. Co więcej, wprowadzanie coraz ostrzejszych regulacji dotyczących zagadnień zdrowotnych, bezpieczeństwa i ochrony środowiska powodują dalsze zwiększanie kosztów pozyskania węgla. Ponadto ceny węgla dostępnego w imporcie z krajów trzecich, nawet przy takim ich wzroście, jak obserwowano pod koniec 2000 i w pierwszej połowie 2001 roku, są i tak niższe od możliwych do osiągnięcia kosztów produkcji w krajach Wspólnoty.

Obecnie węgiel wydobywany jest już tylko w czterech krajach: Niemczech, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Francji. Belgia zakończyła produkcję węgla w 1992 r., a Portugalia – w 1994. We Francji wydobycie ma ustać całkowicie w 2005 r.

Produkcję węgla w UE za ostatnie 10 lat wraz z oszacowaniem tej wielkości na rok 2002 zamieszczono w tabeli 2.1. Najwięcej węgla produkują Wielka Brytania i Niemcy (porównywalne wielkości rzędu 30 mln ton rocznie), znacznie mniej Hiszpania (ok. 13 mln ton), a Francja niespełna 2 mln ton.

W Niemczech wydobycie węgla koncentruje się w dwóch zagłębiach (Ruhry i Saary), gdzie działa 12 kopalń, zatrudniających ok. 52,6 tys. osób, w tym ok. 24,3 tys. pod ziemią. Kopalnie wchodzi w skład jednego przedsiębiorstwa – Deutsche Steinkohle AG. Do 2005 r. produkcja ma się zmniejszyć do 26 mln ton, a liczba kopalń – do 10.

W Hiszpanii wydobycie jest rozproszone w kilku niewielkich zagłębiach, gdzie czynne są 52 kopalnie (w większości sprywatyzowane). W przemyśle węglowym zatrudnionych jest ok. 15,6 tys. pracowników. W ramach tzw. drugiego planu górniczego realizowane są dalsze działania modernizacyjne i restrukturyzacyjne.

Charbonnage de France jest jedynym przedsiębiorstwem (państwowym) produkującym węgiel we Francji. W jego obrębie działa jeszcze 7 kopalń (w tym 3 podziemne), zatrudniająca obecnie niespełna 7 tys. osób.

Wielka Brytania była przez wiele lat największym producentem węgla w UE. Przemysł węglowy poddany został głębokiemu procesowi restrukturyzacji i całkowitej prywatyzacji. W brytyjskim przemyśle węglowym obecnie działa 18 dużych kopalń, około 50 małych oraz kilka odkrywek. Największą spółką węglową jest UK Coal plc. (13 kopalń). W ciągu ostatnich 25 lat zatrudnienie zmniejszyło się z ponad 300 tys. do niespełna 13 tys.

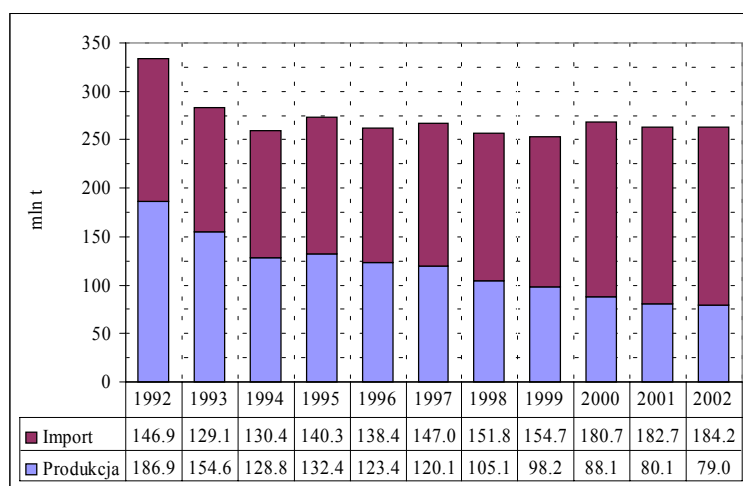
Tabela 2.1. Produkcja węgla w krajach UE w latach 1992 – 2001 oraz oszacowana produkcja na rok 2002, w tys. ton

Table 2.1. Coal production in EU countries in 1992-2001 with 2002 estimation, in thousand tons

Rok	Belgia	Niemcy	Hiszpania	Francja	Portugalia	Wielka Brytania	Inne	Razem UE 15
1992	218	72 153	18 551	9 478	221	83 987	149	184 757
1993	0	57 900	18 402	8 576	197	67 463	15	152 553
1994	0	52 000	18 194	7 538	147	48 971	1	126 851
1995	0	53 100	17 627	7 014	0	52 630	0	130 371
1996	0	47 900	17 688	7 310	0	48 538	0	121 436
1997	0	45 800	18 000	5 779	0	48 490	0	118 069
1998	0	40 700	16 320	4 862	0	41 180	0	103 062
1999	0	39 200	15 420	4 532	0	37 080	0	96 232
2000	0	37 376	14 948	3 166	0	30 600	0	86 090
2001	0	30 669	13 951	1 971	0	31 512	0	78 103
2002	0	29 000	13 300	1 420	0	33 300	0	77 020

Źródło: 1992-1999 - [16], 2000-2002 - [17]

Przy malejącej produkcji własnej oraz rosnącym zapotrzebowaniu na energię rośnie znaczenie importu węgla: zagadnienie to ilustruje rys. 2.1.

Źródło: [16, 17]

Rys. 2.1. Produkcja i import węgla w krajach UE

Fig. 2.1. EU hard coal production and import

Przy założeniu, że nie nastąpią większe zmiany w relacjach cen pierwotnych nośników energii, prognozowana na lata 2010 – 2020 produkcja węgla kamiennego w krajach UE będzie się przedstawiać następująco (tab. 2.2):

Tabela 2.2. Prognozowany rozwój wydobycia węgla w krajach UE (w mln ton)

Table 2.2. Development in EU hard coal output, million t

Kraj	2000	2010	2020
Niemcy	37	18	0
Francja	4		0
Wielka Brytania	30	20	10
Hiszpania	15	8	0
Razem	86	46	10

Źródło: [Ritschel 2001]

Powyższe zestawienie obejmuje sumaryczną produkcję węgla energetycznego i koksowego, przy czym wydobycie węgla koksowego w krajach UE należy traktować jako zagadnienie o niewielkim znaczeniu z następujących powodów:

- Hiszpania i W. Brytania nie wydobywają węgla koksowego,
- w Niemczech i Francji niska obecnie produkcja węgla koksowego ulegnie dalszemu zmniejszeniu wraz ze spadkiem produkcji węgla w ogóle,
- do 2005 r. Francja całkowicie zakończy wydobycie, pozostawiając tylko Niemcy z wydobyciem kilku mln ton węgla koksowego, a kopalnie węgla koksowego o najlepszych parametrach jakościowych w zagłębiu Ruhry są zamykane.

3. Ceny węgla na rynkach międzynarodowych

Międzynarodowe rynki węgla tradycyjnie dzieli się na dwa zasadnicze rejony, związane z geograficznym występowaniem złóż węgla (dostawcy) oraz położeniem krajów, będących głównymi jego importerami (odbiorcy). Zwyczajowo nazywa się te rynki od nazw oceanów, które przemierzyć muszą statki dostarczające węgiel z regionów jego pozyskania do użytkowników: jest to więc rynek Pacyfiku i Atlantyku. Podział taki wykształcił się ze względu na fizyczne odległości transportowe i związane z nimi koszty frachtów morskich.

W rejonie Pacyfiku głównymi dostawcami (eksporterami) węgla energetycznego są Australia, Indonezja i Chiny, a głównymi odbiorcami (importerami) są: Japonia, Korea Południowa i Tajwan. W dostawach węgla koksowego rynek ten zdominowany jest przez Australię, która lokuje tam ponad 60% swojego eksportu oraz Kanadę. Głównymi odbiorcami są również Japonia, Korea Płd. Indie i Tajwan.

W rejonie Atlantyku rynek odbiorców to kraje zachodnioeuropejskie oraz kraje basenu Morza Śródziemnego. Głównymi eksporterami węgla energetycznego na ten rynek są: Republika Południowej Afryki, Kolumbia i Stany Zjednoczone oraz Polska, natomiast wśród dostawców węgla koksowego czołową pozycję zajmują Australia, USA oraz Kanada i Polska.

Podobnie jak dla innych towarów, ceny węgla na rynkach międzynarodowych podaje się jako ceny fob (*free-on-board*; ceny w eksporcie; jest to cena na statku w porcie załadowania)

albo jako ceny cif (*cost-insurance-frieght*; ceny w imporcie, w określonym porcie dostarczenia ładunku). Rozróżnienie to jest istotne, bowiem ceny na warunkach cif obejmują z definicji także koszty transportu do określonego miejsca.

Ceny węgla zależą od rodzaju kontraktu (kontrakty terminowe, transakcje spot, oferty przetargowe, transakcje zawierane na rynku elektronicznym), a także od wielkości transakcji, wymagań jakościowych oraz warunków dostaw. Poszczególni eksporterzy z różnych rejonów świata konkurują ze sobą poprzez określenie ceny dostawy swojego produktu do odbiorcy (czyli ceny cif), a więc ceny transportu morskiego (frachtu) mają zasadniczy wpływ na tę konkurencję. Pożądany zysk producenta-eksportera (mierzony poziomem odpowiednio konkurencyjnej ceny fob w określonym porcie załadowania) w dużej mierze determinuje kierunek eksportu, czyli rynek, na który eksporter oferuje swój produkt.

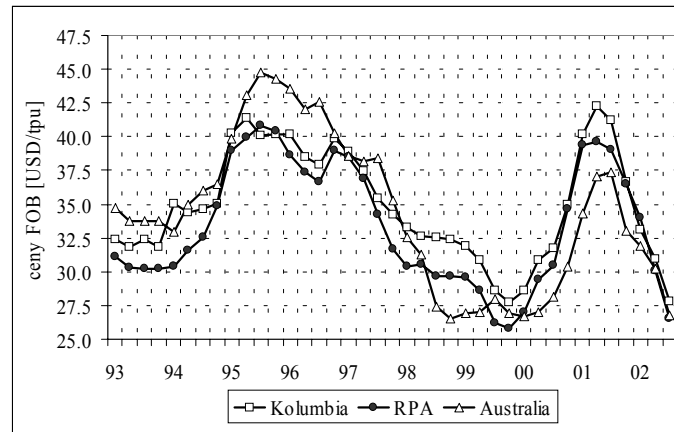
3.1. Węgiel energetyczny

Węgiel energetyczny jest specyficznym produktem handlowym, dla którego przez wiele lat nie stosowano wzorca jakościowego, a kupujący poszukiwali na rynkach produktów o zdefiniowanej przez siebie jakości, określanej za pomocą kilku parametrów, jak wartość opałowa (lub ciepło spalania), zawartość siarki, popiołu, wilgoci, części lotnych itp.

Ten brak standardu jakościowego powoduje, że informacje o cenach węgla podawane są albo dla konkretnych warunków kontraktowych (z podaniem głównych parametrów jakościowych), albo w przeliczeniu na określoną wartość opałową (wtedy pomija się inne parametry). Najczęściej ceny węgla odnosi się do tony paliwa umownego (ekwiwalentu węgla: 1 tpu = 1 tce = 7000 Gcal = 29,31 GJ) lub też do tony ekwiwalentu ropy (1 toe = 10000 Gcal = 41,87 GJ). Niektóre źródła podają średnie ceny węgla w przeliczeniu na wartość opałową 6000 kcal/kg (25,12 GJ/Mg), która jest bliższa średniej jakości węgla, będącego przedmiotem międzynarodowego handlu.

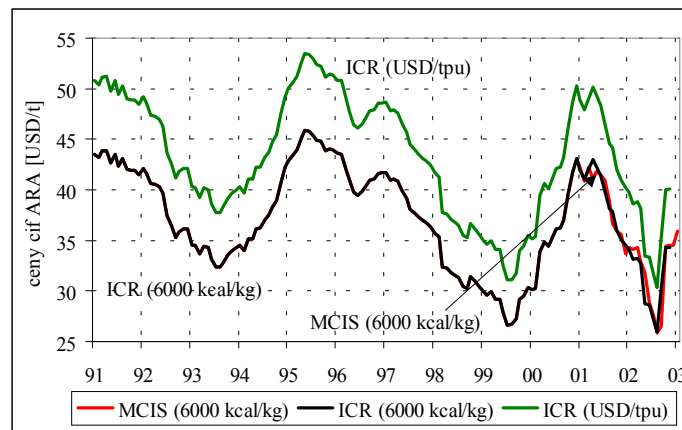
Rysunek 3.1 pokazuje średnie (kwartalne) ceny fob węgla energetycznego w eksporcie dla trzech głównych eksporterów na rynki europejskie za okres 1993–2002 (trzy kwartały). Bazując na danych publikowanych w [CWI, ICR–CWI] ceny te przeliczono na paliwo umowne i wyrażono w USD/tpu (oryginalne dane źródłowe podają ceny dla konkretnych klas jakościowych węgla, opisanych za pomocą trzech parametrów: Q, A, S).

Na rysunku 3.2 natomiast przedstawiono średnie ceny cif w imporcie do krajów Europy Północnej i Zachodniej wg [ICR Monthly]. W tym przypadku materiał źródłowy podaje średnie ceny cif dla węgla o wartości opałowej 6000 kcal/kg i zawartości siarki do 1%. Dla lepszej porównywalności danych – ceny te również przeliczono na paliwo umowne. Na wykresie tym pokazano dodatkowo – za okres od stycznia 2001 r. – coraz popularniejszy wśród analityków rynków węglowych w ostatnim okresie wskaźnik cen (opisany na wykresie jako MCIS), opracowywany przez McCloskey Coal Information Services Ltd. (oba wskaźniki: ICR i MCIS mają bardzo podobne wartości, a do końca 2000 r. były identyczne).

Źródło: [CWI 1993–2000, ICR–CWI 2001–2002]

Rys. 3.1. Kolumbia, RPA, Australia – średnie ceny węgla energetycznego w eksporcie, fob USD/tpu
Fig. 3.1. Colombia, South Africa, Australia – av. steam coal export price, fob US\$/tce

Źródło: [ICR–CWI Monthly 2002, McCloskey Coal Report 2002]

Rys. 3.2. Średnie ceny węgla energetycznego cif w imporcie do krajów Europy Płn. i Zachodniej, USD/t
Fig. 3.2. Av. steam coal import price, cif North-Western Europe, US\$/t

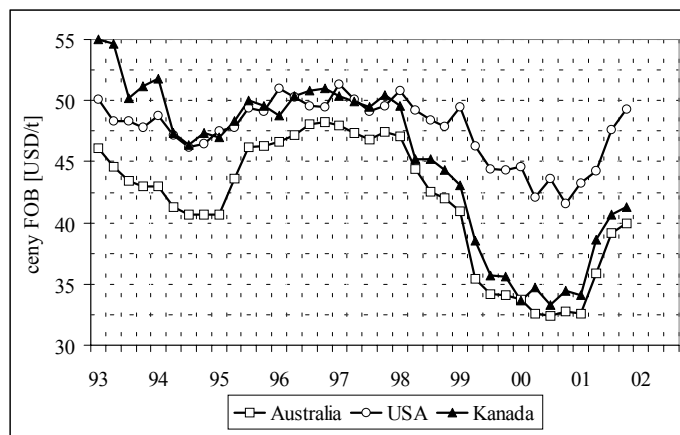
3.2. Węgiel koksowy

Węgiel koksowy, będący przedmiotem handlu na rynkach międzynarodowych, klasyfikowany jest w zależności od jakości na typy: hard, semi-soft, injection grade (PCI). Zaliczenie węgla do określonego typu związane jest z jego przydatnością technologiczną, zależną głównie od posiadanych właściwości koksotwórczych. Istotną w ocenie węgla jest również zawartość

tw. balastu, a zwłaszcza popiołu i siarki. Różnice w cenach dobrych jakościowo węgla koksowych typu hard i słabych typu semi-soft dochodzą, w zależności od sytuacji rynkowej, nawet do 25%. Większość węgla koksowego w UE nabywana jest na bazie kontraktów, w których cena na poziomie fob ustalana jest na okres roczny (FY – Financial Year). Tak więc w okresie trwania kontraktu wahania cen cif w większym stopniu zależne są od wysokości stawek frachtowych, niż zmian wynikających z jakości dostaw.

Na rynku europejskim indykatorem ruchu cen węgla koksowego jest cena wskaźnikowa (*coking coal guide price*) węgla standardowego publikowana w komunikatach kwartalnych wydawanych przez Komisję EWWiS. Na podstawie deklarowanego importu węgla z USA, Kanady, Australii i Polski oraz rzeczywistych kosztów zakupu, łącznie z frachtem morskim do głównych portów Unii (z wykluczeniem transakcji specjalnych i spot), określana jest średnia cena cif standardowego węgla koksowego (o parametrach jakościowych: A^d – 7,5%, S_t^d – 0,8%; W_t^t – 8%, V^d – 26%). Zmiany cen węgla standardowego w poszczególnych kwartałach odzwierciedlają wpływ zmian w handlu międzynarodowym na europejski rynek węgla koksowego.

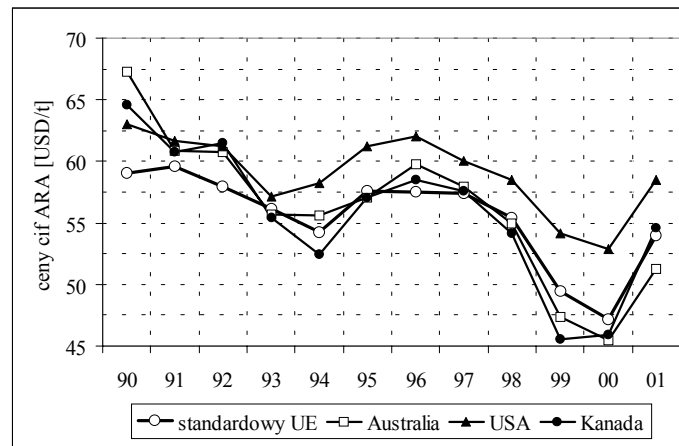
Rysunek 3.3 pokazuje średnie kwartalne ceny fob węgla koksowego głównych dostawców w eksporcie na rynki międzynarodowe w latach 1993 – 2001, natomiast na rysunku 3.4 porównano poziom średnich rocznych cen cif węgla koksowego importowanego do krajów Wspólnoty z Australii, USA i Kanady z cenami węgla standardowego publikowanymi w Komunikatach EWWiS.

Źródło: [Energy Prices & Taxes 2002]

Rys. 3.3. Australia, USA i Kanada – średnie ceny węgla koksowego w eksporcie, fob USD/Mg

Fig. 3.3. Australia, USA, Canada – av. coking coal export price, fob US\$/Mg

Źródło: [Energy Prices & Taxes 2002]

Rys. 3.4. Porównanie średnich cen węgla koksowego cif w imporcie do krajów UE z cenami węgla standardowego, USD/Mg

Fig. 3.4. Comparison of cif av. coking coal price imported to EU with coking coal guide price, US\$/Mg

4. Nadzór nad importem węgla w krajach Unii Europejskiej

Postanowienia Traktatu Paryskiego (o EWWiS) nałożyły na Komisję Wspólnot Europejskich obowiązek prowadzenia stałych badań i analiz rynków paliw oraz trendów cenowych, w związku z coraz większym uzależnieniem krajów członkowskich od importu nośników energii. W tym celu kraje członkowskie przyjęły stosowne regulacje dotyczące nadzoru nad importem węgla z tzw. krajów trzecich, przeznaczonego dla elektrowni w UE. Zasady sprawozdawczości dotyczącej obowiązku informowania Komisji o cenach węgla w imporcie zawierała Decyzja EWWiS z 1977 r. Nr 77/707/ECSC. Nadzór nad importem został w 1985 r. rozszerzony (na mocy Decyzji Nr 85/161/ECSC) o obowiązek informowania o ilości węgla importowanego w rozbiciu na kraje dostawców. Ponadto informacje o imporcie i cenach podaje się oddzielnie dla kontraktów długoterminowych (powyżej jednego roku) oraz dla kontraktów trwających nie dłużej niż 1 rok.

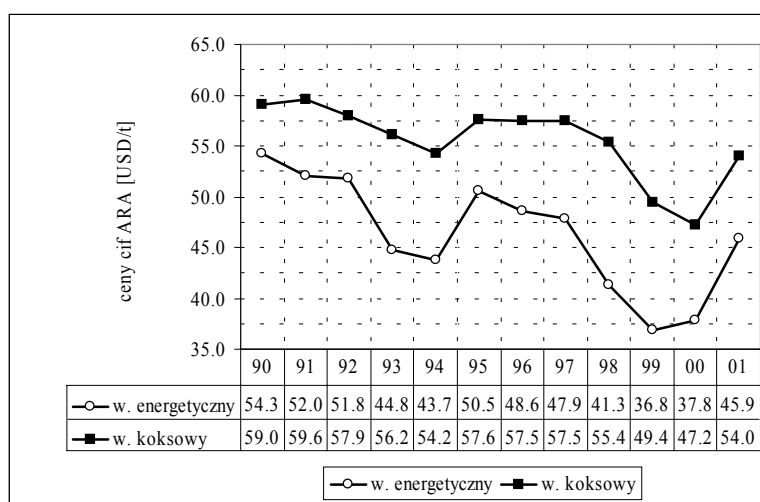
Komisja – po opracowaniu i weryfikacji otrzymanych danych, zgodnie z powyższymi decyzjami – publikuje informacje o ilości i cenach importowanego węgla dla energetyki w postaci komunikatów kwartalnych i raportów rocznych w oficjalnych materiałach Komisji Europejskiej (również w internecie). Podawane w tych zestawieniach ceny węgla w imporcie są cenami cif „free-at-frontier” (na granicy, bez ceł i podatków); odnoszą się one do paliwa umownego i wyrażane są w USD/tpu.

Dodatkowo, Decyzja Komisji Nr 341/94/ECSC z lutego 1994 r., wprowadzająca Decyzję ustanawiającą zasady pomocy państwowej dla przemysłu górniczego w UE (Nr 3632/93/ECSC), umożliwiła Komisji określanie cen importowanego węgla koksowego: na mocy tej decyzji, przemysł węglowy UE musi dostarczać odpowiednich informacji, na podstawie których Komisja może przygotowywać raporty o cenach węgla (tzw. guide price, cif), przeznaczonego do produkcji koksu. Decyzja 341/94 była ostatnią z całego szeregu podjętych

przez Komisję środków, umożliwiającą jej gromadzenie danych o cenach węgla dla przemysłu stalowego. Dane te mają zasadnicze znaczenie dla prowadzenia monitoringu pomocy dla przemysłu górniczego, udzielanej przez poszczególne państwa członkowskie UE.

Rys. 4.1 przedstawia średnie ceny cif w imporcie do krajów UE węgla energetycznego (w USD/tpu) i standardowego węgla koksowego (w USD/t).

Źródło: [Grudziński 2000, Coal Information 2001, 19]

Rys. 4.1. Średnie ceny (cif) węgla energetycznego (w USD/tpu) i węgla koksowego (w USD/t węgla standardowego) importowanego do UE z krajów trzecich

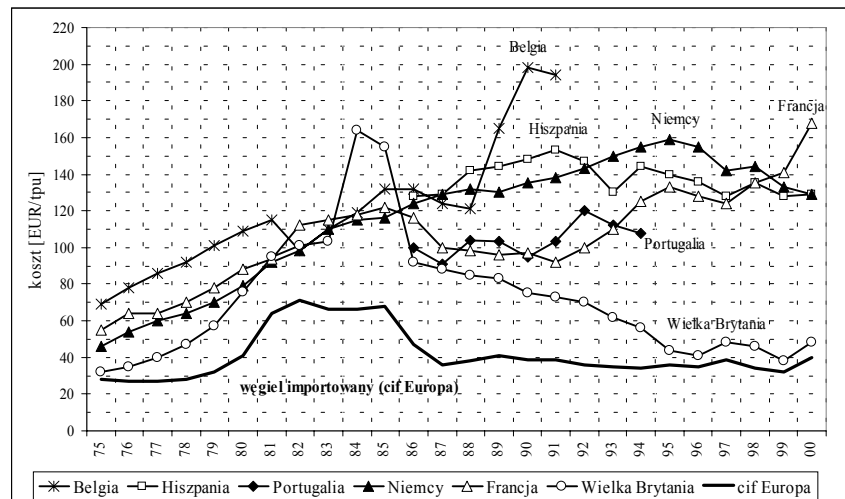
Fig. 4.1. Cif av. prices for steam coal (in US\$/tce) and coking coal guide prices (in US\$/t of standard coal) imported from non-member countries

5. Pomoc państwa dla przemysłu górniczego

Ponieważ przeważająca większość produkcji węgla w krajach Wspólnoty nie jest w stanie konkurować z importem z krajów trzecich, to większość kopalń węgla – bez wsparcia finansowego ze strony rządów państw członkowskich – musiałaby ulec likwidacji w bardzo krótkim czasie, za wyjątkiem niektórych kopalń brytyjskich, których konkurencyjność ściśle zależy od aktualnego (w danym okresie) poziomu cen na międzynarodowych rynkach węgla.

Porównanie kosztów produkcji węgla w krajach UE z cenami węgla w imporcie (ceny cif węgla energetycznego) przedstawia rys. 5.1.

Jednym z warunków uzyskania pomocy jest przedstawianie Komisji wszelkich informacji o pełnych kosztach pozyskania węgla w kopalni czy spółce, starającej się o pomoc, jak również przedkładanie deklaracji kontraktów na dostawy węgla energetycznego, węgla koksowego oraz koksu w postaci odpowiednich formularzy, charakteryzujących wszystkie zawarte kontrakty na zakup węgla.

Źródło: [Piper 2002]

Rys. 5.1. Porównanie kosztów produkcji węgla w krajach UE z cenami węgla w imporcie

Fig. 5.1. Comparison of coal production costs in EU and imported coal cif price

Zbiór przepisów i zasad dotyczących pomocy rządowej dla przemysłu węglowego zawiera Decyzja Komisji Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS) numer 3632/93/ECSC z dnia 28 grudnia 1993 r. W myśl tej Decyzji wszystkie kraje Wspólnoty, które w jakikolwiek sposób dofinansują działalność swojego górnictwa węgla kamiennego, muszą wystąpić do Komisji Wspólnot Europejskich o zezwolenie na udzielanie tego wsparcia. Wspomniana Decyzja nr 3632/93, wraz z Decyzją wykonawczą numer 341/94, podają procedurę ubiegania się o to zezwolenie. Decyzje te precyzowały cele pomocy, ograniczały czas jej udzielania i stanowiły zasady gwarantujące, że udzielona pomoc rządowa pozostaje we wspólnym interesie państw członkowskich oraz że w żaden sposób nie zakłóci funkcjonowania wspólnego rynku.

Na rysunku 5.2 przedstawiono porównanie wielkości różnych rodzajów pomocy dla górnictwa, przyznanej w UE w latach 1994–2001 zgodnie z Decyzją 3632/93 (art. 3, 4, 5, 6 i 7 – obejmują pomoc: operacyjną, na ograniczenie aktywności, na pokrycie wyjątkowych kosztów, na badania i rozwój oraz na ochronę środowiska).

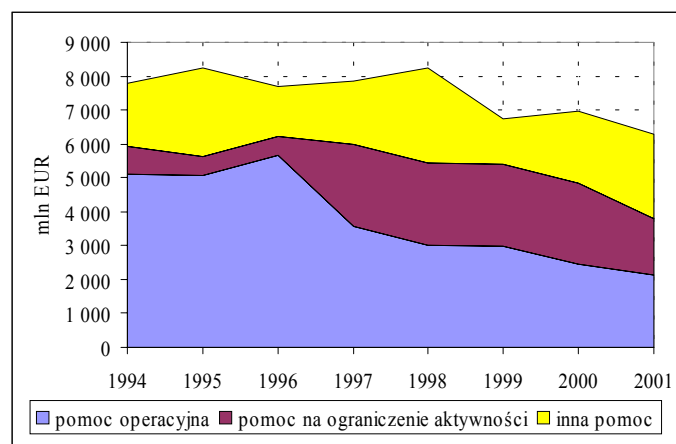
Pomoc operacyjna (art. 3) nie może przekraczać różnicy pomiędzy kosztami produkcji a ceną węgla na rynku międzynarodowym, a więc węgiel produkowany we Wspólnocie nie może być wprowadzony na rynek po cenie **niższej** niż cena płacona za węgiel o porównywalnej jakości produkowany w krajach trzecich. Udzielona pomoc nie może bowiem zakłócać konkurencyjności pomiędzy użytkownikami węgla (wielkość tej pomocy podlega corocznej korekcie). Uzyskanie pomocy na ograniczenie aktywności (art. 4) wymaga przedstawienia i respektowania planów zamykania kopalń. Pomoc na pokrycie kosztów wyjątkowych (art. 5) oraz pozostałych (art. 6 i 7) dotyczy wyłącznie wydatków, na jakie została przyznana.

W porównaniu z rokiem 1994 nastąpiło wydatne zmniejszenie pomocy operacyjnej, jednakże wzrost pomocy na redukcję aktywności oraz innych wpływa na fakt, że sumarycznie pomoc ta wciąż jest bardzo duża (ponad 6 mld euro). Różnica pomiędzy kosztami produkcji

węgla we Wspólnocie a cenami węgla na rynkach międzynarodowych, która jest podstawą określania wielkości pomocy państwowej, co prawda zmniejszyła się nieco w ostatnich dwóch latach, lecz jest nadal bardzo znacząca.

Wielkość pomocy operacyjnej w przeliczeniu na tonę węgla pokazuje, o ile (średnio) droższe jest pozyskanie węgla w kopalniach UE w stosunku do węgla z importu z krajów spoza Wspólnoty. Pomoc operacyjna nie jest wszakże jedynym rodzajem pomocy udzielanej górnictwu UE. Rys. 5.3 ilustruje wielkość udzielonej pomocy operacyjnej oraz pomocy na ograniczenie aktywności w przeliczeniu na tonę węgla według statystyk unijnych [16]. Na wykresie tym pokazano również wielkość sumarycznej pomocy udzielonej w latach 1994–2001 wszystkim krajom UE wg [16] w przeliczeniu na tonę wyprodukowanego w UE węgla (wg danych z tab. 2.1).

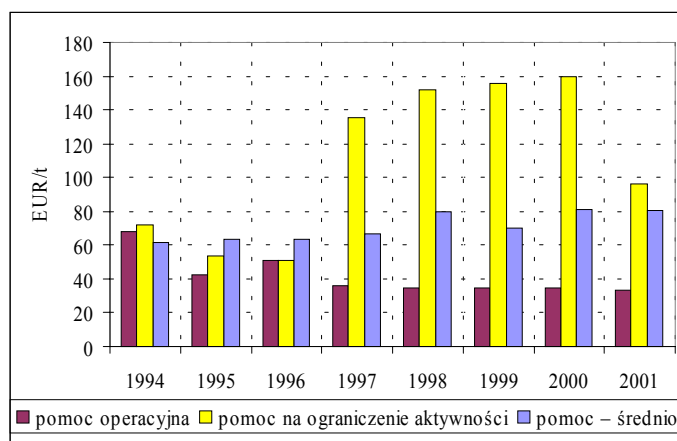
Zasady wprowadzone na mocy Decyzji Nr 3632/93/ECSC miały zastosowanie do 23 lipca 2002. Wygaśnięcie Traktatu o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali spowodowało konieczność opracowania strategii Komisji Europejskiej co do przyszłości przemysłu węglowego w krajach członkowskich, a więc nowych uregulowań prawnych dotyczących zasad funkcjonowania przemysłu górniczego w UE oraz dostosowanie finansowego wspomaganie sektora do nowych warunków. Wprowadzono je na mocy Regulacji Rady Unii Europejskiej (EC) No 1407/2002 z dnia 23.07.2002 [13], co bezpośrednio przekłada się na kontynuację subsydiów do węgla w okresie do końca roku 2010. Subsydiowana wielkość produkcji węgla musi być ograniczona wyłącznie do poziomu koniecznego dla osiągnięcia celów poprawy bezpieczeństwa energetycznego. Pomoc dla chronionych zasobów, pokrywając straty związane z bieżącą produkcją, będzie więc przeznaczona dla tych kopalń, w których wydobywanie jest częścią planu ochrony zasobów, włączając w to środki na utrzymanie dostępu do zasobów.

Źródło: [16]

Rys. 5.2 Pomoc państwowa dla górnictwa węgla kamiennego w Unii Europejskiej w latach 1994-2001, w milionach EUR

Fig. 5.2. State aid to the coal industry in the EU authorized for 1994-2001, in million euros

Źródło: [16, 17]

Rys. 5.3. Wielkość pomocy w przeliczeniu na tonę węgla

Fig. 5.3. Aid per ton of coal

Zgodnie z tymi postanowieniami kraje członkowskie UE: Niemcy, Hiszpania i Wielka Brytania mogą w dalszym ciągu dofinansowywać swoje górnictwo węglowe w zakresie zamykania kopalń lub wspomagać wydobywanie w istniejących kopalniach do 2007 roku (po tym okresie będą mogły jedynie świadczyć tzw. pomoc operacyjną). Do końca 2006 roku mają być podjęte decyzje, w których kopalniach utrzymywać się będzie wydobywanie, a które zostaną zamknięte.

W związku z przyszłym (2004 r.) rozszerzeniem UE konieczne będzie kolejne zweryfikowanie zasad pomocy oraz przedstawienie szczegółowego raportu o produkcji węgla w roku 2006. W raporcie tym musi zostać dokonany przegląd wszystkich czynników warunkujących rozwój rynku energii w UE oraz aspektów społecznych i regionalnych restrukturyzacji przemysłu węglowego. Dwa z krajów kandydujących do UE (Polska i Czechy) są ważnymi producentami węgla — przy czym Polska produkuje więcej węgla niż pozostałe kraje UE łącznie.

Nowy projekt pomocy przekazuje wyraźny sygnał do krajów ubiegających się o członkostwo w UE, że produkcja dotowanego węgla musi być ograniczona tylko do poziomu wynikającego z bezpieczeństwa dostaw energii, natomiast produkcja (również dotowana) ponad ten poziom musi być poddana restrukturyzacji. Na tym etapie nie jest jednak możliwe do przewidzenia, jak będzie się rozwijać konkurencyjność przemysłu węglowego w tych krajach, tak więc po ich przystąpieniu do Unii będzie konieczna szczegółowa analiza każdego przypadku.

6. Poziom cen węgla w imporcie jako parytet importowy

Średni poziom cen węgla w imporcie z krajów trzecich do krajów Unii Europejskiej (rys. 4.2) może być traktowany jako swego rodzaju parytet importowy dla krajów członkowskich Wspólnoty — służy on do określania granicznej wartości pomocy państwa dla przemysłu węglowego. Jego poziom wyznacza dolną granicę cen dla węgla krajowego (produkowanego we

Wspólnocie), gdyż ceny węgla z kopalń otrzymujących pomoc państwową nie mogą być niższe niż ceny węgla importowanego (o porównywalnej jakości).

W warunkach polskich natomiast poziom parytetu importowego wyznacza maksymalną cenę, jaką może osiągnąć węgiel krajowy, aby móc konkurować z węglem importowanym [Lorenz 2000 i 2001, Ozga–Blaschke 2000 i 2001].

Szczególny sposób określania parytetu importowego zastosowano w Wielkiej Brytanii.

Brytyjskie górnictwo węgla kamiennego jako jedyne w UE osiągnęło ekonomiczną efektywność. Jednakże w związku z bardzo niskimi cenami węgla energetycznego na rynkach międzynarodowych w roku 1999 producenci węgla w tym kraju nie byli w stanie sprostać konkurencji z węglem z importu. Rząd brytyjski zmuszony był zwrócić się do Komisji Europejskiej o zgodę na udzielenie pomocy tym kopalniom. Aby ocenić poziom tej pomocy, Ministerstwo Handlu i Przemysłu powołało w grudniu 2000 r. trzyosobowy zespół ekspertów ds. parytetu importowego (IPPP – *Import Parity Price Panel*). Zadaniem tego zespołu jest określenie – dla każdego rozważanego kontraktu – jaki koszt (wyrażony w pensach na GJ) musi ponieść kupujący węgiel od brytyjskiego producenta w porównaniu z kosztem zakupu węgla o podobnej jakości i na podobnych warunkach kontraktowych od producenta spoza Wielkiej Brytanii.

Bazą do określenia parytetu są ceny węgla na rynkach międzynarodowych. Wspomniany zespół (IPPP) – po dokonaniu przeglądu, zasięgnięciu opinii środowisk specjalistów i ocenie wiarygodności dostępnych źródeł informacji o cenach – zdecydował, iż wskaźnik cenowy określany przez McCloskey Coal Information Services (MCIS Marker Price – patrz rys. 3.2) może być dla celów prac IPPP uznany za reprezentatywny i właściwy do wyznaczania parytetu importowego węgla energetycznego. Tak więc parytet importowy określany jest na bazie cen w hipotetycznym imporcie na podstawie kontraktów zawartych w tym samym czasie, jak rozważany kontrakt na zakup węgla u producenta brytyjskiego (ubiegającego się o pomoc). W określaniu parytetu zespół ekspertów bierze pod uwagę jakość węgla (wartość opałową, zawartość popiołu i jego charakterystykę, zawartość wilgoci, siarki, chlorków, metali ciężkich oraz inne parametry, jeśli są istotne dla danego kontraktu), a także szczegółowe warunki kontraktu, w tym miejsce dostarczenia węgla i związane z tym koszty transportu (wraz z uwarunkowaniami infrastruktury) etc.

Odpowiednie dokumenty opracowane przez Ministerstwo Handlu i Przemysłu Wielkiej Brytanii podają szczegółową procedurę ubiegania się o pomoc [18]. Wyznaczona przez IPPP wartość parytetu importowego dla każdego z kontraktów jest podstawą do określenia wysokości tej pomocy dla ubiegającego się o nią producenta. Udzielona pomoc podlega weryfikacji i rozliczeniom wtórnym (na podstawie zmian cen na rynkach międzynarodowych), a nadpłaconą pomoc musi być zwrócona (wraz z odsetkami).

7. Podsumowanie

- Górnictwo węgla kamiennego w krajach Unii Europejskiej – za wyjątkiem Wielkiej Brytanii – jest wysoce nieefektywne. Dla ochrony miejsc pracy oraz utrzymania minimalnego dostępu do zasobów wprowadzono system pomocy dla tego przemysłu, regulowany odpowiednimi przepisami – Decyzjami Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali.
- W związku z wygaśnięciem Traktatu o EWWiS, kraje członkowskie zdecydowały o konieczności przedłużenia systemu pomocy (do końca 2010 r.), co umożliwiając nowe zasady wprowadzone na mocy przepisów Rady Europejskiej [13].

- Pomoc udzielana jest na ściśle określonych warunkach i na ograniczony czas. Przeznaczona jest na pokrycie różnic w kosztach produkcji węgla w krajach UE w stosunku do cen węgla importowanego z krajów trzecich (tzw. pomoc operacyjna), a także na ograniczenie aktywności (zamykanie kopalń, zgodnie z przedstawionym planem), na pokrycie wyjątkowych kosztów, na badania i rozwój oraz na ochronę środowiska.
- Poziom cen węgla na rynkach międzynarodowych wpływa bezpośrednio na ceny węgla produkowanego w UE w ten sposób, że warunkuje wielkość pomocy (dopłat do węgla), ponieważ – zgodnie z obowiązującymi regulacjami – ceny dotowanego węgla produkowanego we Wspólnocie nie mogą być niższe niż ceny węgla o podobnej jakości importowanego z krajów trzecich, aby nie zaburzać konkurencji pomiędzy użytkownikami węgla.
- Po wejściu do Unii zarówno Polska, jak i inne kandydujące obecnie kraje, produkujące węgiel, będą podlegać takim samym regulacjom i ograniczeniom, jak kraje członkowskie. Wiąza się z tym możliwe do osiągnięcia korzyści, ale również restrykcje, jeśli reguły unijne nie będą respektowane.

Literatura

- [1] Grudziński Z. 2000: Rynek dostaw węgla energetycznego z importu do energetyki w Unii Europejskiej. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków 2000. ss. 145-158.
- [2] Lorenz U. 2000: Parytet importowy węgla kamiennego energetycznego. Studia, Rozprawy, Monografie nr 82. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków 2000. 86 s.
- [3] Lorenz U. 2001: Ceny węgla energetycznego w imporcie do krajów Unii Europejskiej oraz w hipotetycznym imporcie do Polski - porównanie parytetów importowych. Przegląd Górniczy Nr 1/2001. ss. 17-25
- [4] Ozga-Blaschke U. 2000: Ceny węgla koksowego w świetle przepisów pomocowych dla górnictwa Unii Europejskiej. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków 2000. ss. 123-130.
- [5] Ozga-Blaschke U. 2001: Parytet importowy węgla koksowego. Studia, Rozprawy, Monografie nr 100. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków 2001, 77 s.
- [6] Piper J. 2002: Security of supply in Europe and the role for coal. Coaltrans 2002, Berlin. (<http://www.europa.eu.int/comm/energy/en/bg-doc.html>).
- [7] Ritschel W. 2001: Outlook for imported coal consumption in the EU; World Coal Vol. 10, No 10, 2001, str. 25–30.
- [8] Coal Information 2001. Wyd. IEA, Paryż
- [9] Coal Week International (CWI). Wyd. Platts. Wybrane numery z lat 1993–2000.
- [10] International Coal Report incorporating Coal Week International (ICR–CWI). Wyd. Platts. Wybrane numery z lat 2001–2002.
- [11] International Coal Report (ICR) Monthly. Wyd. FT Energy, od 2000 r. – Platts (wybrane numery z lat 1995–2002)
- [12] McCloskey Coal Report. Wyd. MCIS (wybrane numery z 2002 r.)
- [13] Council Regulation No 1407/2002 of 23 July 2002 on State aid to the coal industry. OJ L 205, 02.08.2002 p. 0001–0008
- [14] Decyzja Nr 3632/93/ECSC. OJ (EC) L 329/12, 30.12.93 (Mat. XIV Konf. z cyklu "Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej". Zakopane, 5-8 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków 2000. ss. 431–439).
- [15] Energy Prices and Taxes. 2nd Quarter 2002. Wyd. IEA, Francja.
- [16] Report from the Commission on the application of the Community rules for state aid to the coal industry in 2001. Bruksela, 10.04.2002 COM(2002) 176 final
- [17] Report from the Commission: The Market for Solid Fuels in the Community in 2001 and the Outlook for 2002. Bruksela, 22.07.2002 SEC(2002) 870 final

[18] UK coal operating aid scheme 2000–2002. www.dti.gov.uk

[19] <http://www.europa.eu.int/>

Impact of international market coal prices on prices of coal produced in the European Community countries

Abstract

Hard coal mining in the European Community is in the most inefficient. High production costs results in the lack of competitiveness in relation to the coal imported from non-Community countries. To protect its internal market and workplaces of thousands of miners, the system of state aid form coal industry and surveillance on coal import was introduced. In order to assess the amount of aid, the strict rules were worked out and described in appropriate decisions of European Steel and Coal Community. After the ECSC Treaty expiration (in July 2002) the new regulations have been established to enable the aid to be continued. The paper describes these rules as well as the way of how the international coal market prices influence on the price level of coal produced in the EU countries. Information on production and costs of coal produced in the EU and imported from third countries is also presented.